

Kryczka, Iwona

Adresat nieznany

Obyczaje 16, 18-22

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Iwona Kryczka

Adresat nieznany

Przed II wojną światową Żydzi stanowili znaczną część mieszkańców Lublina. Społeczność ta zamieszkiwała głównie dzielnicę Podzamcze i należącą do gminy Konopnica Wieniawę. W czasie wojny Niemcy zamknęli lubelskich Żydów w getcie. 16 marca 1942 roku rozpoczęto akcję likwidacji lubelskiego getta, która w efekcie przyniosła zagładę całej społeczności Podzamcza. Do dzisiejszego dnia pozostało niewiele z dawnej tętniącej życiem dzielnicy. Nawet nazwę Podzamcze nosi obecnie zupełnie inna ulica...

PROJEKT „Listy do Getta” narodził się w 2001 r., z inicjatywy Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”. Skierowany był do uczniów lubelskich szkół oraz do tych wszystkich, którym nie jest obojętne nieszczęście drugiego człowieka. Podstawowym celem projektu było przywołanie pamięci o żydowskich mieszkańcach przedwojennego Lublina, którzy zginęli w czasie II wojny światowej.

Przez dwa lata w dniu 16 marca wysyłano listy na adresy dawnych mieszkańców Podzamcza. Często były to ulice, których próżno by szukać na planie dzisiejszego Lublina, jak Szeroka, Krawiecka, Jateczna. Nazwiska i imiona mieszkańców też brzmią dziś obco – rzecz by można egzotycznie, np.: Frym Frajda, Garnek Lejb, Gewerc Moszek czy Mer Szajndla.

A przecież ludzie ci żyli kiedyś w Lublinie, na trwałe zapisując się w historii „Koziego grodu”.

Po kilku dniach urzędy pocztowe Lublina zaczęły odsyłać listy z adnotacjami: „adresat nieznany”, „zwrot do nadawcy” lub w „obszarze doręczeń UPP Lublin ulica nieznana – adresat nieznany”.

Wszyscy z niecierpliwością oczekiwaliśmy: czy list powróci do nadawcy, z jaką adnotacją? Koperty z 2002 roku zawierały również okolicznościowe pieczęcie – tym cenniejsze dla uczestników projektu. Listy te przebyły jeszcze jedną drogę – teraz już bez pomocy Poczty Polskiej – doręczaliśmy je do miejsca, w którym znalazły wreszcie kres wędrówki – do Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”. Tutaj są przechowywane jako kolejne pamiątki do cennej kolekcji materiałów o Podzamczu zgromadzonej przez pracowników Ośrodka.

Ważnym dla nas, osób zaangażowanych bezpośrednio w realizację projektu, było uczestnictwo w Międzynarodowej Konferencji zorganizowanej w Lublinie w 60. rocznicę „Akcji Reinhard”. Myślę, że dopiero wówczas mogliśmy inaczej, żeby nie powiedzieć pełniej, spojrzeć na kwestię Holocaustu. Dopiero wówczas, kiedy

wysłuchało się relacji o tamtych czasach osób ocalałych, można było wyobrazić sobie rozmiar strat czasu Zagłady – w wymiarze przede wszystkim moralnym. Wydarzenie to zbiegło się w czasie z projekcją filmu „Pianista”. To właśnie wówczas powstał pomysł zajęć skierowanych do młodzieży ze Szkolnych Klubów Odkrywców „Ścieżkami Pamięci”, podczas których poznajemy m.in. społeczność lubelskiego getta. Getta sprzed wojny, tętniącego życiem i tego z okresu II wojny światowej, miejsca życia w warunkach ekstremalnych, w stanie ciągłego zagrożenia. Uznaliśmy, że samo pisanie listów do Getta, jakkolwiek posiadające wymiar symboliczny, stanie się przeżyciem pełniejszym po wprowadzeniu młodego człowieka w wiedzę historyczną. Stąd rozpoczynamy od czasów początków osadnictwa

Po kilku dniach urzędy pocztowe Lublina zaczęły odsyłać listy z adnotacjami: „adresat nieznany”, „zwrot do nadawcy” lub w „obszarze doręczeń UPP Lublin ulica nieznana – adresat nieznany”. Wszyscy z niecierpliwością oczekiwaliśmy: czy list powróci do nadawcy, z jaką adnotacją?

żydowskiego w Europie (decyzje Soboru IV Laterańskiego), poprzez czasy początków osadnictwa w Lublinie, po czasy Zagłady. Świadomi, że w czasie 90 minut zajęć nie można zarzucić ucznia zbyt dużą ilością faktów, dat, informacji, uznaliśmy, że najlepszą metodą będzie metoda „stacje nauki”. Aktywizuje ona uczestnika zajęć, sprawia, że sam dochodzi do wiedzy poprzez stopniowe odkrywanie historii w czasie wykonywania zadań. Metoda ta uczy współpracy w zespole, co jest obecnie jedną z ważniejszych umiejętności kształtowanych w nauczaniu, a tak przydatnych w życiu.

W zajęciach ważną rolę odgrywają źródła wiedzy – w tym przypadku są nimi teksty źródłowe, artykuły z czasopism, fragmenty relacji Historii Mówionej, pochodzące ze zbiorów Ośrodka czy reportaż Mariusza Kamieńskiego.

SCENARIUSZ ZAJĘĆ PRZEPROWADZONYCH W MARCU 2003 R.

Zajęcia z edukacji regionalnej dla Szkolnych Klubów Odkrywców „Ścieżkami Pamięci”:

„Listy do Getta”.

1. Treści: Osadnictwo żydowskie w Lublinie. Getto w Lublinie w czasie II wojny. Akcja Reinhard – zagłada Podzamcza. Odkrywanie historii – akcje: „Marsz Żywych”, „Listy do Getta”, itd.

2. Cele:

- przywołanie pamięci o żydowskich mieszkańcach przedwojennego Lublina
- poznanie dramatycznych wydarzeń z okresu II wojny światowej: masowa eksterminacja ludności żydowskiej – Akcja Reinhard
- kształtowanie postawy negacji dla terroru, nazizmu, faszyzmu.

3. Metody: stacje nauki, praca z tekstem źródłowym, zadania dydaktyczne.

4. Środki dydaktyczne: karty pracy z zadaniami, teksty źródłowe, plan miasta, nagranie audycji Polskiego Radia w Lublinie: Mariusz Kamiński – „Listy do Getta”, 2001.

5. Literatura: Majer Bałaban, Żydowskie Miasto w Lublinie, FIS Lublin 1991; Robert Kuwałek, Wiesław Wysok, Lublin, Jerzolimma Królestwa Polskiego, „Dialog i Współpraca”, Lublin 2001; Tadeusz Radzik, Lubelska dzielnica zamknięta, UMCS Lublin, 1999; relacje Historii Mówionej, materiały

Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”; Władysław Szpilman, Pianista, Znak 2002

6. Przebieg zajęć:

I Zaangażowanie:

1. Krótkie przedstawienie uczestników zajęć (Szkolne Kluby Odkrywców).

2. Wprowadzenie nauczyciela

11 lutego 2003 r. w Beverly Hills ogłoszono nominacje do Oscarów. Twórcy otrzymali ich aż osiem, z tego siedem przypadło dla „Pianisty” Romana Polańskiego.

Były to nominacje w kategoriach:

dla najlepszego filmu

za reżyserię – Roman Polański

za główną rolę – Adrian Brody

za zdjęcia – Paweł Edelman

za kostiumy – Anna Sheppard-Biedrzycka

za scenariusz (adaptacja Romana Polańskiego i pisarza Ronalda Harwooda)

za montaż Herve de Luze.

Wręczenie nagród – 23 marca 2003 r.

Pytania:

✓ O czym opowiada film „Pianista”?

✓ Na podstawie czyjej powieści napisano scenariusz?

✓ Czy w naszym mieście istniało w czasie wojny getto?

✓ Jak nazywa się muzeum na Majdanku?

Jak rozumiesz jego nazwę? – co znaczy słowo „martyrologia”.

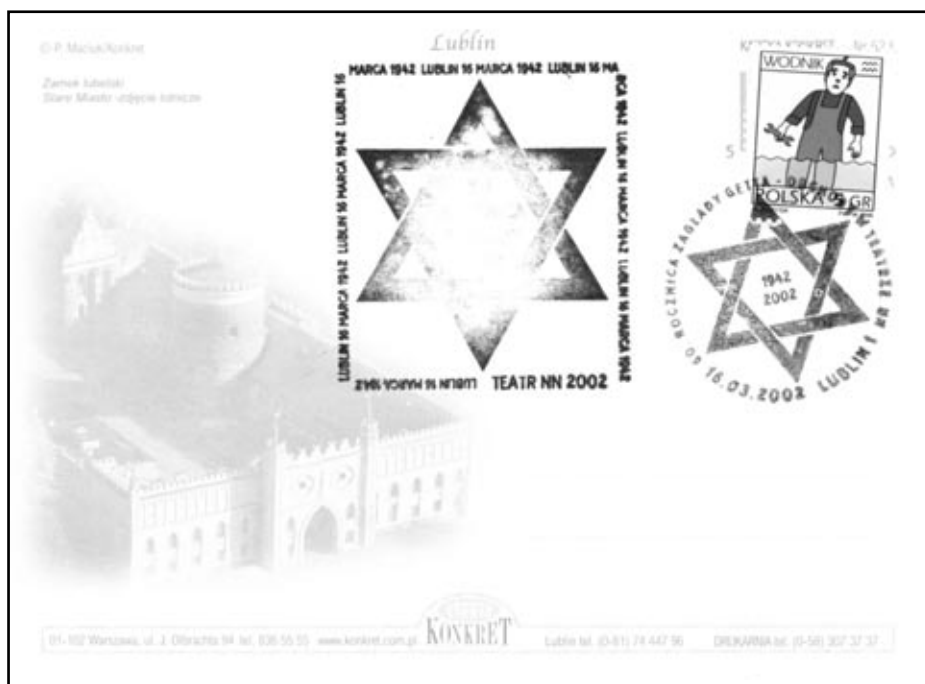
II Badanie i przekształcanie:

Uczniowie pracują w grupach – stacjach nauki. Pobyt w każdej ze stacji ma określony czas: 10 minut. Zapoznają się tam

z tekstem źródłowym, a w stacji 4 słuchają

fragmentu słuchowiska radiowego, wykonują

zadania.

Widokówka z okolicznościowymi stemplami.

Instrukcja dla grupy:

Na dzisiejszych zajęciach pracujecie w stacjach nauki. W każdej ze stacji czekają na Was zadania, które pomogą Wam odkryć przeszłość naszego miasta i jej mieszkańców, zamieszkujących przed wojną Podzamcze. Życzymy Wam, aby ta podróż w czasie była dla Was ciekawym sposobem poznania historii Lublina.

Stacja 1:

Treści: Osadnictwo żydowskie w Europie Zachodniej. Decyzje IV Soboru Laterańskiego. Powstanie gett. Osadnictwo żydowskie w Lublinie. Powstanie dzielnicy Podzamcze. Spacer po getcie z Majerem Bałabanem.

Zadania:

1. Kiedy rozpoczęła się diaspora żydowska?
2. Jakie były najważniejsze dla Żydów decyzje IV Soboru Laterańskiego?
3. Jak nazywały się dzielnice zamieszkałe przez ludność żydowską?
4. Gdzie i kiedy w Lublinie powstało pierwsze osiedle żydowskie?
5. Dlaczego osadnictwo żydowskie ulokowało się na terenach wokół Zamku?

Stacja 2:

Treści: Getta w czasie II wojny – zmiana funkcji (teren przymusowego osadnictwa ludności żydowskiej, ogrodzony, którego nie można opuszczać, pilnowany przez Niemców i policję żydowską). „Lubelska dzielnica zamknięta” – życie w getcie, relacje świadków.

Zadania:

1. Jak zmieniła się funkcja getta w czasie wojny?
2. Gdzie utworzono w Lublinie getto? Narysuj na planie miasta jego granice.
3. Jak wyglądało życie w getcie?

Stacja 3:

Treści: Akcja Reinhard. Likwidacja lubelskiego getta. Fragment relacji Historii Mówionej.

Zadania:

1. Jakie były cele Akcji Reinhard?
2. Kiedy przystąpiono do likwidacji getta?
3. Gdzie wywożono lubelskich żydów z getta?
4. Jak o Zagładzie mówią Polacy, naoczni świadkowie tych wydarzeń?

Stacja 4:

Treści: Akcje upamiętniające Zagładę: „Marsz ludzi dobrej woli”, „Marsz Żywych”, „Listy do Getta”.

Zadania:

1. Gdzie w naszym mieście uczczono pamięć ofiar getta i mieszkańców Podzamcza?
2. Jakie akcje upamiętniające Holocaust organizuje się rokrocznie w Lublinie?
3. Jaki jest cel tych działań?
4. Jakie wrażenie wywarły na Tobie informacje o Holocauście?

Stacja 5:

Treści: Mieszkańcy dawnej dzielnicy żydowskiej.

Zadanie:

Ułóżcie list skierowany do Waszych kolegów lub do nieżyjących i ocalałych mieszkańców Podzamcza, mówiący o Waszym stosunku do Zagłady.

Teksty źródłowe:

Majer Bałaban, Żydowskie miasto w Lublinie, FIS Lublin, 1991

Spacer po getcie

„... Opuszczamy cmentarz i wracamy do Miasta Żydowskiego. Tym razem od ulicy Jatecznej idziemy drogą i dochodzimy do ulicy Ruskiej, na której znajduje się najstarsze przedmieście Lublina – Czwartek (Czutek) i najstarszy lubelski kościół pod wezwaniem Świętego Mikołaja. Dzisiaj Czwartek zamieszkały jest podobnie jak wszystkie otaczające ulice – wyłącznie przez Żydów. Ciągnie się on aż do ulicy Lubartowskiej, najdłuższej ulicy żydowskiego getta. Ulica ta robi zupełnie szczególne wrażenie. Obok małych bud stoją na niej czteropiętrowe domy z nowoczesnymi fasadami, które nadają dzielnicy pozór wielkomiejskości. Mieszkają w nich bogaci ortodoksyjni Żydzi i kupcy, którzy na tej samej ulicy mają swoje hurtownie i sklepy. Ulica pełna jest ludzi, handluje się tu wszystkim, gdyż to właśnie tutaj znajduje się giełda różnorakich towarów, także rubli i koron, które w okresie okupacji stanowiły ulubiony przedmiot spekulacji. Przy sklepach tragarze opasani powrozami, którzy czekają na okazję do zarobku. Są to silni Żydzi o krzepkich dłoniach – przeciwieństwo uczonych, ale dychawicznych talmudystów, jakich spotykaliśmy w szkołach i klauzach przy ul. Szerokiej. Na rogu ulicy stoi zasłuchany tłum sprzedawców, którzy na chwilę wyszli ze swoich sklepów, dziewczyn z koszykami i dzieci z tornistrami. Otaczają oni ślepcę, który rzewnym głosem śpiewa znane wszystkim pieśni i tym zarabia na chleb”.

„...Wracamy ulicą Zamkową w dół i od Bramy Żydowskiej idziemy ulicą Szeroką, która kiedyś stanowiła centrum Miasta żydowskiego. Tak samo nazywały się również główne ulice w getcie krakowskim (na Kazimierzu) i na żydowskich przedmieściach Lwowa (dzisiaj ulica Kazimierzowska). Ulica Szeroka w Lublinie jest naprawdę szeroka i obramowana z obu stron wysokimi, dwu lub trzypiętrowymi domami.”

„...Idziemy do końca ulicą Jateczną i dochodzimy do małego drewnianego mostku na Czechówce. Stopniowo domy stają się coraz rzadsze, coraz mniejsze i coraz bardziej zrujnowane. Tutaj mieszkają już najbiedniejsi z biednych. Liczne tablice ostrzegawcze z napisem:

„Achtung. Fleckfieber” (Uwaga. Tyfus plamisty.), jakie widzieliśmy tu w marcu 1918 roku najlepiej obrazują te siedliska straszliwej nędzy. Złośliwi lubliniacy twierdzą ironicznie, że biedni ci przenieśli się tutaj, by mieć stąd blisko na cmentarz.”

(Robert Kuwałek, Wiesław Wysok, Jerozolima Królestwa Polskiego, Stowarzyszenie Dialog i Współpraca, Lublin 2001.)

Osadnictwo Żydów w Europie

Pierwsze dwa tysiąclecia dziejów Żydów zawarte są w Biblii. W czasie panowania Rzymian na terenie ówczesnej Palestyny doszło do powstania. W wyniku krwawej wojny zburzona została w 70 r. n.e. Jerozolima, a wraz z nią Świątynia stanowiąca centrum kultu religijnego. Dopelnieniem tragedii narodu żydowskiego było stłumienie kolejnego powstania w 135 r. n.e. Odtąd Żydzi nie mieli wstępu do Jerozolimy. Rozpoczęła się tzw. wielka diaspora, w wyniku której przez następne dwa tysiąclecia naród żydowski żył bez własnego państwa, rozproszony po całym niemal świecie. Przywędrowali również do Europy.

„... Od okresu wypraw krzyżowych rozpoczyna się w historii Żydów aszkenazyjskich (z Europy Środkowej – głównie Niemiec) czas prześladowań. Przemawiający w miastach kaznodzieje obciążają wszystkich Żydów winą z śmierć Jezusa. Przypisują również Żydom różne klęski żywiołowe, nieudane zbiorę, głód, mordy rytualne dzieci chrześcijańskich oraz profanowanie hostii.

Oprócz powodów natury religijnej, które wpłynęły na zmianę stosunku do Żydów, ważnym czynnikiem była również chęć zagarnięcia mienia żydowskiego przez zubożałe mieszczaństwo oraz eliminacji żydowskiej konkurencji w handlu.

(...) Kupcy chrześcijańscy rzucili na szalę całe swoje wpływy polityczne, aby pozbyć się żydowskiej konkurencji. W tej sytuacji pozostało im m. in. zajmowanie się lichwą, która już dawno została potępiona przez Kościół. Również drobni handlarze i rzemieślnicy w miastach cierpieli na skutek narastającej nietolerancji. Cechy wzbrały się przed tolerowaniem żydowskich rzemieślników i kupców(...)

Dlatego Żydzi musieli zajmować się tymi dziedzinami, które nie podlegały kontroli cechów. Do nich zaliczał się m. in. handel towarami luksusowymi, metalami szlachetnymi, artykułami żywnościowymi z gospodarstw wiejskich oraz handel starzyzną i bydłem. W dziedzinie handlowej przypadła im rola pośrednika między miastem a wsią (...)

Do znacznego ograniczenia praw, z jakich dotychczas korzystała ludność żydowska, doszło za pontyfikatu Innocentego III w 1215 roku, kiedy Sobór Laterański IV nakazał Żydom zamieszkać w wydzielonych do tego celu dzielnicach, nosić odróżniający ich od chrześcijan strój, a także wprowadził całkowity zakaz wychodzenia Żydom na ulicę w czasie trwania Wielkiego Tygodnia. Zakładane w tym czasie miasta europejskie, szczególnie na prawie niemieckim, musiały uwzględniać w swych założeniach przestrzennych wydzielone i zamknięte tereny przeznaczone dla gmin żydowskich.

Choć pamięć o tym strasznym wydarzeniu zaciera się w ludzkich umysłach z dnia na dzień, my jednak chcemy, aby wspomnienie tego zdarzenia stało się przed naszymi oczami żywym obrazem

Pozbawieni większości przywilejów politycznych i gospodarczych, wykluczani z handlu i rzemiosła, zmuszani do życia w wyznaczonych dzielnicach zaczęli Żydzi żyć własnym życiem w izolacji od otaczającego ich chrześcijańskiego świata.”

Wypowiedzi uczestników zajęć z marca 2003 r.:

Pytanie: Jakie wrażenie wywarły na Tobie informacje o Holocauście?

„Teksty te wywarły na nas ogromne wrażenie. Jesteśmy szokowani niewrażliwością oprawców.”

„Wywarło to na nas ogromne wrażenie. Jesteśmy szokowani tymi wydarzeniami.”

„Jest nam przykro, wzruszyliśmy się do łez, jest to tragiczne, że ludność żydowska straciła życie, nie zachowała się żadna tradycja z tamtych (przedwojennych) lat.”

Listy napisane na koniec zajęć:

„(...) Hitlerowcy prześladowali Żydów. Dokonywali tortur, morderstw. Ludzie, którzy wspominają te zdarzenia, mówią o okropnych obrazach, jakie zachowały się w ich pamięci. Dzieci, które szły do szkoły, widziały zakrwawione ciała zamordowanych Żydów, wśród nich – ciała małych dzieci. Poznając historię zagłady Żydów bardzo się wzruszyliśmy. W Lublinie zniszczono wiele budynków i ulic zamieszkałych przez Żydów. Do dziś nie rozumiemy, jak Niemcy mogli zabijać z zimną krwią, stosując sadystyczne

metody. (...) Mamy nadzieję, że historia, którą przedstawiłyśmy Wam w tym liście poruszyła Was."

A. W., K. J., A. P., M. B., G. D.

„Piszemy ten list, aby upamiętnić straszne wydarzenia z okresu II wojny światowej. Na początku 1942 r. na terenie Podzamcza znajdowało się getto żydowskie – dzielnica zamieszkała wyłącznie przez ludność żydowską, strzeżona przez Niemców. W nocy z 16 na 17 marca 1942 r. zaczęto wywozić mieszkańców getta do obozów zagłady (Obozów Natychmiastowej Śmierci). (...) Niestety mało się mówi o tych wydarzeniach, jest to bardzo przykre, ponieważ ludzie w dzisiejszych czasach nie mają doczynienia z tak nasilonym cierpieniem, jak wojny i obozy koncentracyjne. Chcieliśmy w ten sposób uświadomić Wam, że świat od tamtych czasów bardzo się zmienił."

- A. D., M. K., A. K., P. M., M. S.

„Chcieliśmy przybliżyć Wam los mieszkańców Getta. Nie byli traktowani jak inni ludzie: nie można im było wychodzić poza jego granice. Na ramionach nosili opaski z gwiazdą Dawida, aby odróżnić ich od chrześcijan. Jednak kazano im wynieść się nawet z tego miejsca. Wywieziono ich do obozu śmierci. (...) Co roku organizowane są akcje („Marsz Żywych”, wysyłanie symbolicznych listów), aby nie zginęła pamięć o Holocauście."

- M. W., M. S., A. M., M. S., T. M.

„Pisząc ten list chcieliśmy przybliżyć Wam tragedię Holocaustu. Rozpoczęła się ona w nocy z 16 na 17 marca 1942 r. Żydzi, pochyceni przez Niemców, musieli według ich rozkazu iść trzy kilometry pieszo do pociągu. Zostali umieszczeni w wagonach służących do przewozu zwierząt. Były one przepełnione i wielu ludzi nigdy z nich nie wysiadło. Tych, którzy przetrwali, faszyci dowieźli do Bełżca. Tam kazali im wejść do trzech komór, które następnie wypełnili gazem. Ponad 1500 ludzkich istnień zostało unicestwionych w bestialski sposób."

Choć pamięć o tym strasznym wydarzeniu zaciera się w ludzkich umysłach z dnia na dzień, my jednak chcemy, aby wspomnienie tego zdarzenia stało przed naszymi oczami żywym obrazem. Dlatego nie pozwólmy, aby historia naszego miasta, choćby najgorsza, została zapomniana."

- S. K., K. M., M. C., G. F., B.K.

„(...) Gdzie jest poczucie miłości do bliźniego? Nieważne jest to, kim jesteśmy, tylko jakie mamy serca. Przecież to straszne, gdy małe dziecko idzie i widzi swoich nieżywych sąsiadów."

- B. Z., P. M., M. S., M. K., R. L.

„Drodzy Przyjaciele!

Chciałam Wam o czymś opowiedzieć. Choć miało to miejsce bardzo dawno, to do tej pory istnieją miejsca, w których się można o tym dowiedzieć. Mam na myśli dawne czasy w Lublinie, związane z Żydami. Niedawno, wraz z klubem regionalnym byłam właśnie w jednym z takich miejsc – w Ośrodku „Brama Grodzka – Teatr NN”. Uczestniczyłam tam w zajęciach o lubelskim getcie. Nie wiem, czy wiecie, co naprawdę działo się tam dawniej. Za każde najmniejsze wykroczenie bardzo surowo karano Żydów. Najpierw zabierano ich z własnych domów, pozbawiając wszystkiego. Później ciężarówką wywożono do obozów zagłady – Bełżca, Sobiboru, Trebinki. Żydzi żyli w strachu i niepokoju, ponieważ wiedzieli, że w każdej chwili mogą być zamordowani. Dzieci żyły w bardzo trudnych warunkach. Bardzo poruszyła mnie historia opowiedziana przez panią Wiesławę Majczakową (Historia Mówiona). Nie rozumiem, jak można było tak postępować z ludźmi. Myślę, że zmusi Was to do refleksji."

Karolina Jamroz

„Droga Przyjaciółko!

Jak wiesz już z lekcji historii ludność żydowska była gnębiona i prześladowana przez wojsko niemieckie w czasie wojny. Żydzi w Lublinie zamieszkiwali głównie Podzamcze. Gdy zaczęła się wojna, ludność ta, mieszkająca również na wsi, przeniosła się do miasta, wierząc, że będzie miała większe szanse na przeżycie. Jednak getto, które do tej pory było osiedlem, na terenie którego mieszkali Żydzi, stało się dzielnicą, z której nie było wyjścia. Getto w czasie II wojny światowej stało się więzieniem dla ludności żydowskiej. Dzieci idące do szkoły widziały zmasakrowane ciała ludzi, czasem nawet niemowląt. W nocy z 16 na 17 marca 1942r. żołnierze niemieccy zgromadzili Żydów do synagogi, a później przez Starą Kalinowszczyznę na rampę. Stamtąd wywożono ich do obozu w Bełżcu, w Sobiborze."

W ubiegłym roku przypadła 60 – ta rocznica zagłady. Upamiętniono ją Marszem Żywych, w którym uczestniczyli również Żydzi ocaleni z Holocaustu."

Miejscem, w którym można bliżej zapoznać się z historią Lublina, w tym społeczności żydowskiej, jest Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”, mieszczący się w zabytkowej Bramie Grodzkiej na Starym Mieście. Jeśli będziesz w pobliżu, koniecznie odwiedź ten Ośrodek, dowiesz się wielu ciekawych historii Lublina."

Magdalena Bartocha

Iwona Kryczka
jest nauczycielką geografii
w Gimnazjum nr 9 w Lublinie,
odpowiada za realizację międzyprzedmiotowej ścieżki „Edukacja regionalna - dziedzictwo kulturowe w regionie”.